
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

RECORDANÇA

Aquest mes es compleix el setè centenari de l'arribada a Mallorca de Jaume I el Conqueridor.

El dia 5 de setembre de l'any 1229, salpaven l'àncora, als ports de Tarragona, Cambrils i Salou, els vaixells de l'estol català, per conquerir als sarraïns un regne dins la mar, i tota ella n'era blanca de veles. El dia 10 desembarcava l'estol a Santa Ponça, i perfumat encara de sentors marineres, obtenia la primera victòria i plantava dalt un cim la senyera del comte-rei. El dia 12, es topaven furiosament a la serra de Portopí, l'host del rei cristià i l'host del rei infidel, i regava la terra i els llorers bell-plantats la sang generosa dels Montcades. Dins la segona quinzena del mes el setge de la Ciutat es formalitzava, i tota mena d'enginys guerrers obria la porta augusta del 31 de desembre.

La gesta de Jaume I assenyala el punt cabdal de la nostra Història, i aquests dies reviu en nosaltres amb tota la força de la saba ancestral.

LA NOSTRA TERRA fa present als seus lectors la gesta heròica, i desitja que el seu record sigui estímul poderós que desvetli les energies del poble cap a noves empreses.

CAMINS NOUS

Realment, aquests darrers temps, s'ha fet un vertader esforç per dotar Mallorca dels camins que li mancaven, no solament per les necessitats del tràfic insular, sinó més bé, per les del turisme. Tota la illa, pels seus paratges més bells i responent a un pla admirablement preconcebut, n'és creuada, i això que encara no s'han construït tots els projectats, si bé estan en vies de realització. Ens referim als camins que estan a càrrec de la nostra Diputació Provincial.

Entre els construïts, tots de gran interès, hi ha el de Puigpunyent a Capdellà per Galilea; el d'Artà a les coves; i el d'Artà a l'ermita de Betlem, completament acabats. A punt d'ésser també acabats alguns, i molt avançats els altres, coneixem el del port de Pollença a la cala del Pi de la Posada (Formentor); el d'Andraitx a Capdellà pel coll de N'Esteva; el de Randa a Montuiri i ramal de Cura; i el de Ca'ls Reis (Gorg Blau) a la Calobra. En estudi n'hi ha alguns més, que vindran a completar el pla provincial, amb un contingut de vuit cents quilòmetres, dels quals en tenim en utilització actualment uns quatre cents. No menys importants són també les obres de reparació.

Mereix un elogi sincer l'esforç realitzat i el que s'està realitzant. Els camins són una de les coses més importants a tota terra que vol manifestar-se d'acord amb el temps actual de progrés i circulació. Avui Mallorca, tan visitada pel turisme, pot mostrar-se amb tota la seva bellesa i ufania. Fins als llocs més recòndits hi arribarà el vehicle fàcilment; no hi haurà un aspecte especial del nostre paisatge que no pugui ésser admirat còmodament.

Però, a part de l'interès que pugui tenir el nombre de quilòmetres construïts o en vies de construcció, hi ha el més important encara del seu traçat. El traçat dels camins provincials és realment admirable; la tècnica de la construcció s'agermana amb la més bella i escaient concepció artística, sense que ni una ni altra hi hagin perdut res. Els camins passen pels punts més esplendorosos de l'estrategia panoràmica i, en passar-hi, hi deixen un rastre de suau i blana comoditat.

El cap dirigent i infadigable d'aquestes belles obres, és l'enginyer Antoni Parietti; un home amarat de tècnica i d'art, que té viu i candent, al fons del cor, un gran amor a Mallorca.

LES PRIMERES PLUGES

(IMPRESSIÓ DE TARDOR)

AVUI fa bo. El dia, ja de bon matí, s'ha posat el vestit prim de terenyina que li agrada tant de dur, quan ja són caigudes les primeres pluges. Les primeres pluges són alegres, sonores i fragants. Fan fressa entre les fulles; les donen un verd més viu i les arrosen de gotes diamantines. S'anuncien, la nit abans, en el cel, amb una gran festa de castells encesos i amb una simfonia de trons llunyans. I descarreguen l'endemà, joioses i metent gran so, ordenades com un exèrcit armat de llances obliqües. L'exèrcit de les aigües—*agmen aquarum*—en va dir Virgili d'aquests cap de pluja que a l'acabament de l'estiu reguen la terra i en consolen la set. La terra s'esponja i s'enflaira amb una fresca olor de flor mullada. Els garrovers surten més xarolats i brillants de la frega enèrgica del xàfeciaquests monumentals garrovers mallorquins que semblen catedrals de fulla. Les figueres en surten més mústegues i regalimoses amb una olor de melassa i amb un color d'or vell. Els raïms s'engreixen i les olives s'inflen dins la verda túnica tivant. Ara plou oli, ara plou vi, diuen els vells, mirant-se el nuvolat, que s'enderroca en pluja.

Divini gloria ruris. No puc estar-me de sortir a veure la glòria del camp diví.

Jo sé una vall llunyana
amagada en el fons de l'alta serra;
tot temps, fresca i galana
vestida de verdor està la terra.

Així cantava la musa juvenil de Costa i Llobera la vall de Ternelles, soterrada entre verdor dins un freu de muntanyes fatigades d'història. Una altra vall, que jo sé, no ha tingut un cantor tan gran; tampoc no té història; però la pau hi té el niu, tota l'anyada.

I l'idilli sà del bestiar i la immortal epopeia dels treballs del camp i la divina agricultura sempre seguit hi sojornen.

Chateaubriand va dir que hi havia quelcom més bell que una obra bella i és la ruïna d'una obra bella. Aquesta vall és tota ornada de turonells que li donen moviment i gràcia. Damunt cada turonell s'aixeca un molí truncat. Aquesta filera de molins truncats donen al paisatge una suau i aconsolada malenconia, com d'una casa on fa temps que hi hagué un mort. Entorn de les esmotxades torres encara hi esvolateguen ales blanques. No són les ales de les veles qui cridaven el vent; sinó les ales de candor viu d'un esbart de coloms blancs. Del camp amarat, de les vores de la riera tota remorosa de les aigües recents, de sobte han alçat el vol amb una gran ovació d'ales. Són anats a perdre's entre les pàl·lides oliveres i els penyalars grisencs.

Mentre la vegetació feréstega d'alzines i de pins s'aferra a les galtes del coster, la vall és una garlanda d'arbres afrenellats. Hi triomfa la verda pompa dels tarongers. Les parres s'hi mariden amb els oms. Els pollancs s'agiten amb una tremolor nerviosa. Els xiprers hi fan processons en rengleres fosques i encaputxades; o aplegats a redols, de dos en dos o de tres en tres, parlen ells amb ells de coses de l'eternitat.

Damunt de cada turó, una masia seu amb un repòs de madona o de masovera. Cada masia serva encara el seu nom aràbic: Santiani, Bonnàber, Gabellí... Però reben una gràcia clàssica de les oliveres àtiques i de la murta de Venus que aquí creix espontània i abundant. Aquesta murta espessa em donarà un coixí viu i perfumat, més blan i dolç que la són.

El silenci que per tot arreu és una cosa morta, és aquí una cosa vivent i vigilant. El ritmen l'insecte i l'ocell; el fa bategar la paraula alada de l'home. Mai la paraula no és tan alada com quan pren la forma de cançó. I de cançons que acompanyen el treball humà tota la vall en ressona.

LLORENÇ RIBER

EL "LIED" I EL "BEL CANTO"

UN vespre, després d'un bell concert de l'"Associació de Cultura Musical", acompanyàvem Born avall, amb alguns músics i amics, els membres d'un dels Quartets que ens visitaren el curs passat. La Banda tocava una Fantasia molt brillant. Ens acostàrem a la plataforma. Sens voler plànyer cap mèrit als músics que dignament realitzaven la seva tasca, el contrast, però, era tan viu, tan insolent, entre la música de Beethoven i el poutpourri de no sé quina *zarzuela*; entre el recolliment de la nostra sala senyorívola i el bronzir irrespectuós i banal dels qui anaven i venien; entre la duresa del metall a *plein air* i l'amorosa intimitat de la corda vibrant al recinte, gairebé sagrat, d'un autèntic Casal segle XVIIIe, que la imaginació no podia estar-se quieta i les comparances i les imatges espurnejaven amb ràpida promptitud com si fossin guspies produïdes directament pels nervis en forta tensió.

Algú comparava la distància que separa el Quartet de la Banda a la que hi ha entre un petit marbre grec i una estàtua descomunal de ciment armat. Altres recordaven el perfum natural d'un jardí florit i el tuf artificiós d'un gran dipòsit d'essències barates. Hom parlava de la retòrica en contraposició a la poesia. Del gest teatral amb que un vell cacic diria al poble el dia de les eleccions: fills meus! i de la veritable tendresa amb que una mare diu: fill meu!... Aleshores jo vaig dir als meus amics: no us cal sortir dels límits de la música per trobar una comparança prou significativa. Vosaltres, quan feis la vostra música de cambra, podeu anar amb els "liederistes". Aquests senyors, en tocar la Banda, no poden anar més que amb els qui no han passat del "bel canto". Tots els músics varen entendre perfectament el sentit de les meves paraules i a tots els semblà prou just.

La veritable significació de molts de termes musicals no cal anar-la a cercar en el seu sentit literal, ni en la seva etimologia, sinó en les mateixes realitzacions i transformacions de l'obra d'art

que sovint ha conservat el mot imperfecte que originàriament va agombolar la seva naixença. *Lied* significa literalment cançó. Però després que Schubert i Schumann ens han deixat, no amb paraules sinó amb les obres llurs, les seves exquisides "definicions" musicals del *lied*, la definició gramatical és incompleta i la traducció a qualsevol idioma, absolutament inadequada. El *lied* és, doncs, un germanisme que la terminologia musical de tots els països ha hagut d'acceptar de grat.

La gènesi formal del *lied* està profundament unida al sentit poètic de les paraules que han d'ésser musicades. Encara sembla que els genuïns *liederistes* romàntics, en compondre els *lieder*, copsaven directament, i foragitant la materialitat dels mots, aquell fons musical que viu latent dins tota poesia com la mèdulla del Líban. Sols això explicaria la meravellosa unitat d'esperit i de forma que hom troba, per exemple, al "Rei dels Verns" de Goethe i Schubert. Mai no fou més intens ni més fecund que en la composició dels *lieder* l'abraçada nupcial de la poesia i de la música. Mai no ha estat més pregonament realitzat el pensament d'Iriarte a la seva oda famosa: *en una misma lira tocaremos*. En escoltar un *lied* perfecte hom no sabria dir si el vers va precedir la composició de la música o si la música va nèixer abans que el vers. Tot sembla fill d'un sol moment i d'una sola mà. L'aigua raja dolçament de la font, canta que canta. El vianant la beu sense escatir d'on ve ni on va. L'esperit descansa, s'hi adorm i somnia. I el doll de la música és dolç, clar, perfumat i fresquívol... Heus ací una definició del *lied*.

Des d'un altre punt de vista més concret, podem dir que el *lied* és l'espiritualització més pregonada de l'art del cant. Als públics meridionals sovint els costa molt de creure en la inferioritat del gest dins la música. Una aptitud racial per exterioritzar el sentiment rítmic i les emocions, moltes vegades ens engana i ens fa concedir una importància exagerada a elements absolutament secundaris per a la puresa i l'esplendor de la música. Per això la gent del migdia generalment prefereix les formes musicals menys nobles, menys pures, que exigeixen un grau inferior de quietud, de silenci, d'introspecció, per a fruitar de llur bellesa. Hom posposa la simfonia a l'òpera; el poema simfònic o la rapsòdia, a la fuga i a la sonata; l'orquestra, la banda d'harmonia, al quartet; el virtuosisme exterior, a la serena fidelitat del ver intèrpret.

Aquest és també el motiu de la poca acceptació del *lied* als

nostres països. El que la simfonia és a l'òpera ho és també el lied respecte del "bel canto", o del que han vingut a significar aquestes dues paraules italianes. El lied representa una restricció inexorable de tot element extra-musical. La mateixa poesia es fa música en una elevació íntima, insensible, subtilíssima, que s'endinsa *usque ad divisionem animæ et spiritus...* Doncs bé; si la música és la més espiritual de les belles arts, naturalment, la proporció entre els conceptes de musicalitat i espiritualitat ha d'ésser directa, i si el lied és una forma vocal tan intensament musical com havem dit, és innegable que ella representa la més alta espiritualització de l'art del "bell cantar".

Resulta, doncs així, que les paraules *lied* i *bel canto* podrien agermanar-se i significar una mateixa cosa, si no s'hi oposés l'observació que hem feta més amunt sobre la valor i la significació relativa dels termes musicals.

¿Què és el que avui entenen per "bel canto" molts dels seus cultivadors? Deixant de banda els aficionats que s'acontenten amb aprendre, generalment d'oïda, una "ària" o un "duo" per a lluir-se en alguna reunió de gent "distingida", hom troba sovint molts de músics que, amb una paciència digna de millor orientació, treballen ardidament llur tècnica vocal, la qual cosa no fora certament gens censurable, si no fos que aquest domini tècnic és l'únic objectiu artístic, la única fita musical que albiren els seus ulls enlluernats per l'artificiosa claror dels escenaris.

Heus ací el pecat artístic dels "bel-cantistes". És una tara d'egolatria sens mesura. La veu que, en realitat, no és més que un instrument, un mitjà, per ells ve a ésser la més alta finalitat. Tota la música, tots els compositors, han d'estar subjectes a llur tirania. Dins l'Univers musical no hi ha cap gran tenor que no es consideri obligat a creure, com un dogma de fe, que la seva laringe és el centre de la Creació. Les seves cordes vocals—no el seu cervell, ni el seu cor—són igualment la norma per a classificar la música bona i la música dolenta. Segons la famosa Schröder-Devrient, el "Credo" de la Missa Solemnis no era bo perquè anava malament a la seva veu. Un dels millors cantants d'avui va confessar-me que certa ària de Bach no li agradava perquè... amb ella no podia lluir la seva esplèndida veu. I era la única obra del gran músic que havia provat de cantar!

Certament, la tècnica de la veu té una importància màxima per al qui vulgui ben cantar. Els antics no desconeixien aquesta

importància. Les vocalitzacions gregorians en serien una prova ben convincent per als cantants que no han passat més enllà de la melodia italiana. Però els grans mestres medievals, en desenvolupar pràcticament la definició del bell cantaire feta per Sant Tomàs—*bonæ vocis instrumentum, artis documentum, usus exercitamentum*— sempre servaven les lleis de l'equilibri que subordina el mitjà al seu objectiu, tan si ell és litúrgic com si és simplement artístic.

L'art del *lied*, flor exquisida del veritable romanticisme, oposat a l'art del *bel canto*, no com ell hauria d'ésser, sinó tal com l'entenen i el practiquen la majoria dels *dilettanti*, té tota la valor d'una reintegració formal de l'art del cant. Aquesta valor restà llargament incompresa als nostres països enlluernats per la buidor i pel gest retòric d'aquell romanticisme de saló, exterior i epidèmic, procreat per l'òpera italiana, per la novella i el drama gòtic, i per la pintura "històrica" de fa cinquanta anys.

Cal no perdre més el temps ni seguir malgastant la musicalitat del nostre poble. L'actual renaixença rossiniana dins el món musical—corollari menor del renaixement mozartià—ens ofereix una bona avinentesa per rectificar certs camins, per ensevelir certes rutines. Una gran artista acaba de passar per aquí per a demostrar als qui encara tenen els ulls i les orelles closes, que la música ha de senyorejar la veu com la reina senyoreja l'esclava. Aquesta artista coneix molt bé la tècnica de la veu, però a l'ensem, coneix i domina la tècnica de la música. Diguem-ho, d'una vegada, en un sol mot, malgrat haguem d'escandalitzar: senyors aficionats! senyors mestres! aquesta artista, com tots els bons músics, sap solfeig, i el solfeig és la base de tot l'ensenyament musical!

Que els nostres alumnes de cant aprenguin d'ésser músics tot i aprenent a ésser cantaires; que el *lied* i la cançó nostrada floreixin als llavis dels infants i dels joves (1); que la nostra bona societat s'interessi pels concerts de música de cambra tant com per als espectacles d'òpera més o menys provincians... llavors veureu pujar ben amunt el nivell de la nostra musicalitat. I hom preferirà el Quartet a les Bandes rurals i ciutadanes.

JOAN M.ª THOMÀS, PREV.

(1) Recomanem, encara que sigui de passada, l'excellent "Cançoner Selecte" de Joaquim Pena. El darrer volum publicat està dedicat a J. S. Bach. De l'edició i de les belles versions no en sé fer millor elogi, sinó dir que, en veritat, són dignes de la música que inclouen. Als qui coneixen i estimen J. S. Bach, no cal dir-los res més.

MATEU OBRADOR BENNÀSSER

(ESBÓS BIOGRÀFIC)

(Continuació)

“DUES condicions principals caracteritzen l’ingeni poètic d’En Mateu Obrador—observaba En Miquel S. Oliver—:una versificació acurada i transparent, un gust sens màcula. És un *ciseleur* gairebé un *exquisit* dels nostres dies, enc que l’aparició literària es remunti a més de vint anys. Escrigué garrides miniatures, estrofes heinianes, poesies elegants, amoroses amb tot el perfum d’adolescència. És una ploma la seva que anostrada en un treball intens, podria bastir meravelles d’execució. Es destria en totes les fragmentàries i disperses composicions, l’afalac amorosit en què s’escrigueren, aquella suau i encativadora delectació amb la que l’artista minucios es complau, exhaurint el detall subtil, aquella lentitud pròpia de l’elaboració sàvia i perfecta. No obstant, aquesta perfecció, que encobeeix i veu la part del públic que anomenarem *professional*, moltes de les produccions de N’Obrador atenyeren el ple domini de la popularitat a Mallorca. Tal és, per exemple “La mal casada” que se sap de memòria, i que canten i reciten molts que no coneixen tan sols el nom de l’autor. Ningú mai com ell trobà en la llengua mallorquina la inflexió tendra i amoixadora, la tonalitat general fluïda i grata a l’oïment, ni tampoc la previsió del vocabulari, rica, agresta, *pagesívola*, ja que no cal dir-ho en altres mots”. De mi puc dir que, de nin, els versos de N’Obrador me sorprengueren en tal manera que, sense conèixer-lo ni de nom, vaig començar a servir-li una gran predilecció. Em trobava a un dels costers que envolten l’eixerida ciutat de Sóller en temps que les cullidores d’oliva s’afanyaven a aplegar d’entre els codols, empedreïts per la besada llarga i calenta del sol, el ric i negrós fruit. I per tal d’alleugerir una mica la tasca sobrada, l’endolcien tot cantant. Aquelles estrofes

senzilles i fluents com aigua fresquívola i llisquívola que brolla de l'ullal, al cor de la muntanya, que em suggestionaven, eren escrites, com vaig saber després, per En Mateu Obrador i publicades a "La Ignorància" amb el títol de "Balls". L'autor de la música encara el desconec. Diuen així aquelles estrofes senzillíssimes i populars:

Ja'l se cusen, ja'l s'assatgen
an es desfrés i ¡ala envant!
per anâ a la "Protectora"
diumenge a vespre an es ball.

Sa majô hei va de pagesa,
sa segona diu que hei va
de monja, i a sa petita
no la poden ginyar mai.

—Anem-hi, Catalineta
voràs que et divertiràs.

—¡Catalineta, si hu vesses
no te'n sabries anar!

—'Xau-me fer, i anau-hi voltros;
tanmateix, pes gust que hi pas,
m'estim més aquí romandre
i no tenir són demà.

—Fia meua, i quina atlota!

—Fe via, deixa-la anar!

—Vaja anem... ¿dus ses *traquetes*?

Anem, mu mare, que és tard.

Amb l'any 74 finava la publicació de "La Revista", però deixava obert en el terror de Mallorca un solc, on, amb el temps, havien d'espigar les llavors colgades. Al seu record, N'Obrador, més envant, n'hi havia de ajuntar un altre, que evocava amorosit, cap al tard dels seus anys. "Era en la "Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes" —escrivia devés l'any 1908—, que jo acabava de fundar, sota l'experta guia i cooperació del meu excel·lent mestre i després carinyós amic don J. Ll. Pons i Gallarza, on se publicà (febrer de 1872) la ressenya bibliogràfica "El Archiduque de Austria y su obra". No havia passat molt de temps, quan vaig tenir plaent avinentesa de fer coneixença personal de l'insigne autor del "Die Balearen", visitant-lo a la casa senyorial de Can Formiguera, on provisionalment sojornava, les curtes temporades que passava a Ciutat, acompanyant-lo, solament, un senyor de cabells blancs i uns

joves plantosos, de cabellera grisenca, encobrint sota el títol de Graf L. von Neudorf (comte L. de Neudorf) la reial i imperial altesa de sa niçaga. Me serví d'amable introductor el Sr. Herreros; franca i afabilíssima conversació acresqué l'alta honor d'aquella visita en què el príncep s'informava, amb minuciosa curiositat, del conreu de nostra literatura insular i, singularment, de la prosperitat de la novella "Revista" demanant-nos, entre altres coses, si donava per eixugar les despeses de la publicació. I al respondre-li jo amb ufanía d'editor novell, que no sols bastaven les tretes per pagar les despeses, sinò que el primer balanç trimestral deixà un remanent líquid de catorze o quinze pessetes, encar ara me sembla, que estic sentint el ressò de la rialla sonora que retrunyí per dins l'ampla cambra."

Mes els escriptors prest es veieren aconsolats de la pèrdua, si és que aquesta arribà a notar-se, puix que al cap de quinze dies (15 gener 1875) eixia a llum el primer nombre del "Museo Balear, de Historia, Literatura, Ciencias y Artes" imprès a can Pere J. Gelabert i amb 32 planes de text. Si no fos pel canvi de nom, la soldadura hauria restat imperceptible. Ni un mot de comiat, ni una petita al·lusió a la vida que finia es troba en el darrer nombre de "La Revista". Fou un desdoblament suau. Més tost que una mort, fou una dolça transformació en alguna cosa millor encara. La redacció romania instal·lada al carrer de la Impremta, 2, i era nomenat secretari En Mateu Obrador qui, ja llicenciat, estava al cap del "Collegi Politècnic" del Pes de la Palla.

La col·laboració de les plomes més prestigioses no es feu esperar gaire: Quadrado, Alcover (J.), Costa, Rosselló, Pons, Penya, Campaner, Maura (G.), Tarongí, Frates, Carnicer, Weyler, Forteza, Guasp, Amer, Aguiló, Estelrich, Ferrà, Ensenyat, Herreros i el nostre Obrador. L'article de presentació, signat per En J. Ll. Pons, espovava sintèticament l'esperit de la nova publicació. Els seus redactors bé voldrien trobar solucions als problemes científics que l'avenç creixent, en tots els terrers de la humanal coneixença, planteja; estudis acurats d'història amb articles crítics sobre qüestions d'art i ciència. Però un pla tan vast com aquest era precis reduir-lo, en bona part per mor del caràcter del país, tan poc adomdat "a la fixesa del càlcul i a la lògica de les conseqüències". Per això i a guisa d'assaig, es donava al "Museo" una tendència arqueològica, que tan s'avenia, per altra banda, amb les aficions dels estudiosos, cada volta més fermes en voler resuscitar tot un passat gloriós vergonyo-

sament oblidat de la majoria dels mallorquins. No hi eren estranyes, però, las composicions poètiques ni la prosa, bellament escrita, on la vida local traspuava fidelment. Aquella generació, orejada pels vents del romanticisme que venien d'Escòcia i d'Alemanya, sentien la necessitat de la prompta restauració del tipisme, que encara romania soterrat sota les capes denses de la indiferència dels homes. El "Museo", hereu de la "Revista", posant-se a to amb les exigències imperants, tengué l'encert de conjuminar tantes activitats disperses, fonent-les a l'escalf d'un nom per tots caríssim: el de Mallorca. Aleshores l'Estat espanyol, pres dins una xarxa de fluctuacions entre dos règims i el trist espectacle de lluites civils, creava una situació permanent, per demés acongoixada. Al costat d'aquesta confusió dels esperits, el "Museo" devenia un cant de rossinyol dins la tempesta; una flor d'asfòdel, un lliri desclós al bell mig de roquers esfereïdors i les dures penyes del Sinai. Si el teatre i la novel·la són l'espill de la societat ¡quina imatge del dolor més cruenta tocava perfilar als escriptors! Per això, observava molt agudament l'article de presentació, es purifiquin les costums i hi haurà literatura; es regenerin els sentiments i sorgirà la poesia, es refacin les organitzacions desorganitzades i la pàtria reviscolerà. I tot recurrent amb una mirada les planes escrites els serveix de consol no haver tirat estelles a la foguera, ni cremat els cors amb afectes incendiàris, ni emmetzinat els esperits amb mortals raonaments. I després, sintetitzant llurs aspiracions en una frase, exclamaven per boca d'En Pons i Gallarza: "Volem conreuar una literatura saludable, expressió d'una terra que no deu ésser la darrera en la conquesta de la bellesa moral".

Manifestacions de fidelitat i germanor per Catalunya no n'hi podien mancar. La nota racial la donava ja al primer article Mossèn Tarongí que tot fent l'apologia dels Jocs Florals, i del re-floriment esponerós de la llengua, llançava, de passada, el crit vigorós d'Adolf Blanch:

¡Si haig d'avorrir-te que se'm tanqui el cel!

ANTONI PONS

(Continuarà)

El cicle alimentici dels éssers marins

I

PER les seves condicions fisicoquímiques és l'aigua de la mar el mitjà biològic per excel·lència i en ella bull la vida amb un màxim d'activitat. Quasi tots els grups animals tenen els seus representants marins. Si de la Zoologia en suprimíssim aquelles pàgines que tracten d'éssers terrestres el llibre no sofriria més que una petita pèrdua; restaria, en canvi, totalment mutilat i reduït a la seva última expressió si el desposseíssim dels capítols que estudien les formes marines.

Els vegetals hi estan representats per les algues, les bacteries i unes monocotiledònies de la família de les zoosteres.

La diferència essencial entre la matèria viva i la inert, diu Loeb, és que, la cèl·lula sintetitza, dels composts senzills que vénen de l'exterior, la seva pròpia matèria específica i complicada, mentre que en els cristalls es redueix el seu creixement a afegir-se molècules que es troben en les seves pròpies solucions sobresaturades. Aquest poder sintètic és un dels secrets de la vida; els fenòmens vitals no són totalment reductibles als concomitants fisicoquímics. Totes les funcions orgàniques es poden reduir a tres: nodrició, reproducció i relació, aquestes dues conseqüència de la primera.

Els àtoms i les molècules constitutius de la matèria viva es renoven constantment; la matèria no és la mateixa en tots els moments de la vida de l'ésser i aquest canvi continuat constitueix el *metabolisme*. És aquest, el pas pel protoplasme dels elements biogenètics que, venint del món inorgànic, retornen a ell i consisteix en el conjunt de fenòmens fisicoquímics que fan que la matèria i l'energia formin part alternativament del món orgànic i del món inorgànic.

Dues parts hem de considerar en el procés metabòlic: una analítica i una altra sintètica: l'*anabolisme* i el *catabolisme*; la vida és la successió de les dues. L'anabolisme és la combinació d'àtoms i

molècules inorgàniques i llur complicació progressiva fins acabar amb la formació de la complexa molècula albuminoide de la matèria viva; el catabolisme és la destrucció d'aquestes molècules vives i el retorn al regne mineral dels elements biogenètics. Aquest procés destructiu dóna lloc a desprendiments d'energia, mitjançant els quals la vida es manifesta; d'aquí l'aforisme de Claude Bernard: "La vida és la mort".

Lefèvre distingeix quatre fases en el cicle del metabolisme proteic (1).

En el sistema inicial A trobam les substàncies minerals i, partint d'aquestes, fan els vegetals la primera fase o de *reducció clorofilica* amb l'absorció de gran quantitat de calories; així es forma el sistema B. A aquesta fase endotèrmica en segueix una d'exotèrmica que és la de la *síntesi clorofilica* per la que es forma l'albumina i es desprèn oxigen dels vegetals amb la *funció clorofilica*; això constitueix el sistema C. Aquest sofreix, quan ocorre la combustió respiratòria en el metabolisme animal, una altra transformació exotèrmica que dóna lloc al sistema D, el qual per l'acció bacteriana passa a l'estat inicial tancant el cicle; aquestes accions bacterianes són les fermentacions amoniacals i nítriques. Les bactèries acaben l'obra començada per les plantes verdes i continuada pels animals.

Les transformacions de les grasses i hidrats de carboni segueixen un curs semblant, per bé que sense la fase bacteriana.

Cadascun dels organismes té un metabolisme propi, *individual*, constituït pel conjunt de transformacions que sofreix la matèria des que entra en ell fins que n'és expulsada. La suma de tots els metabolismes individuals constitueix el cicle complet de la matèria orgànica des de l'estat mineral fins que retorna a ell passant per la forma organitzada: és el *metabolisme general*.

Són moltes les classes de metabolisme individual; per unes la matèria és absorbida en forma inorgànica per l'ésser i aquest la deixa després en un estat més complexe; en altres l'individu la pren en un punt més o menys culminant de la seva complexitat i la desfà fins a l'estat inorgànic.

Els vegetals verds durant la funció clorofilica prenen el carboni de l'anhidrid carbònic i sintetitzen substància orgànica; així entra

(1) Cuatrecasas. La Unidad metabólica. Tesis doctoral. Barcelona 1923. Obra, l'orientació de la qual hem seguit en el desenrotllament d'aquesta part del nostre article i que recomenam als que vulguen augmentar els seus coneixements sobre aquest punt.

la matèria ambient en el cicle metabòlic. Els animals, directament o indirecta, es nodreixen de vegetals; per ells les substàncies retornen al món mineral. Considerant-ho així, els vegetals serien organismes de síntesi o de reducció i els animals d'anàlisi o d'oxidació, és a dir, els primers éssers anabòlics, catabòlics els segons. Això no és del tot exacte, ja que els vegetals viuen i per tant analitzen les seves pròpies reserves, però això es fa amb una intensitat molt petita comparada amb la de la síntesi anabòlica, i també en els animals veim fenòmens constructius, però és en ells enormement preponderant el catabolisme, la destrucció de matèria orgànica. En els vegetals domina l'anabolisme, en els animals el catabolisme.

Els dos regnes es complementen mútuament: els animals no poden viure sense els vegetals, però a la vegada els vegetals necessiten de l'anhidrid carbònic que desprenen els animals en llur catabolisme. Tot aquest cicle indicat es fa íntegrament en el domini marí i l'estudi abreujat d'ell serà l'objecte del present article.

II

Tots els éssers marins s'agrupen en tres categories que són: *Plàncton*, *Nècton* i *Benthos*. La paraula plàncton fou donada per Hensen i etimològicament vol dir errar, vagabondejar; comprèn tots aquells animals i vegetals que es mostren passius davant la dinàmica marina. El nècton està constituït per aquells que viuen en la superfície o en capes més o menys profundes, amb orguens potents de locomoció que els permet lluitar contra els corrents i altres moviments de l'aigua. Finalment, el benthos inclou aquells éssers fixos al fons i de vida completament sedentària.

El problema de l'alimentació marina està íntimament lligat amb l'estudi del plàncton, tant és així que resulta impossible parlar del tema que ens ocupa sense tractar d'aquest.

Els éssers planctònics són en general petits, però mentre que uns són perfectament visibles i a voltes àdhuc d'un tamany bastant regular, la majoria són invisibles sense l'auxili del microscopi; atenent això es classifica el plàncton en *macroplàncton* i *microplàncton*. També es fa la distinció entre el *fito* i el *zooplàncton*, segons estiga compost per plantes o bé per animals.

La vida planctònica és del tot especial; per això els éssers que formen el plàncton tenen tots una organització característica que

els dóna un aspecte semblant. Diguem de pas, que alguns éssers tenen durant una època de la seva vida una organització planctònica i passen després a formar part d'un dels altres grups; en aquest cas es troben moltes larves. Les principals adaptacions a la vida planctònica són les següents: els vegetals necessiten de la llum per la realització de la fotosíntesi de què hem parlat i per aquest motiu s'han de mantenir en les aigües veïnes a la superfície. En els mars del nord el plàncton no passa de 100 metres de profunditat, en els tropicals es troba un plàncton abissal entre 100 i 200 metres i qualques animals planctònics viuen a 500 metres; els animals del plàncton es nodreixen dels éssers fitoplanctònics i per això fàcil és de comprendre la seva necessitat de flotació; són diversos els mitjans per a aconseguir-la. La densitat és solament un poc superior a la de l'aigua i veim que els animals planctònics perden les parts denses i pesades; així els molluscs del plàncton estan desposseïts de coquilla o aquesta està atrofiada, altres mostren prolongacions en el seu cos, exemple les diatomees i els copèpods, alguns d'aspecte altament decoratiu degut a aquest caràcter. Els sifonòfors, alguns molluscs i altres animals presenten uns flotadors plens de gas; cas particular és el dels radiolaris que sota la influència de la temperatura eixamplen o estrenyen unes vaquoles i varien llur densitat; d'aquesta manera poden aguantar-se a la superfície o col·locar-se més avall; en les larves dels peixos la vesícula vitalina actua com a flotador.

És també caràcter dels éssers d'aquest grup la transparència i alguns animals el presenten extraordinàriament. Citem sols els ctenòfors, celenteris quasi bé imperceptibles; la causa principal és la gran quantitat d'aigua que tenen les cèl·lules que fa que el seu índex de refracció siga gairebé igual al de l'ambient.

En els animals planctònics veim els orgues dels sentits ben organitzats; els ulls són grossos en relació amb el tamany; els tentacles, antenes i altres apèndix prenen un desenrotllament extraordinari; els copèpods mostren aquest caràcter en grau superlatiu. En molts éssers d'aquests veim la facultat fotògena; del coneixement comú són les noctiluques que il·luminen la superfície les nits tranquil·les.

Però el caràcter més essencial dels éssers que formen el plàncton és la gran activitat reproductora que constitueix la seva principal defensa; essent el plàncton la base de l'alimentació marina contínuament es fa una destrucció enorme d'individus, la qual cosa donaria lloc a llur desaparició sense aquesta extraordinària fecun-

ditat. Els eixams de determinades espècies són a voltes exorbitants: és clàssica la cita del cas del "National" que per l'Atlàntic travessà un banc de *Velettes* de 260 Km. de llarg. En parlar de plàncton el nombre d'individus pren proporcions fantàstiques. El Prof. Paulsen, una de les primeres figures de la planctologia moderna, ha comptat en aigües d'un fiord de les illes Feroë 1.555.500 cèl·lules per litre, quasi totes elles diatomees. Els cocolitofòrids es troben per milions, cosa que sols s'explica tenint en compte el seu insignificant tamany. Càlculs fets en aigües del Bàltic donen les següents dades per metre cúbic: 130 milions de diatomees, 12 de tintinnids, 13 de peridínies; dels copèpods basta dir que en una milla cúbica se'n troben 1.500.000 Kg. El coneixement d'aquests eixams explica quasi sempre les emigracions dels peixos en grans bandades.

El fitoplàncton està constituït per algues unicel·lulars entre les quals hem de distingir:

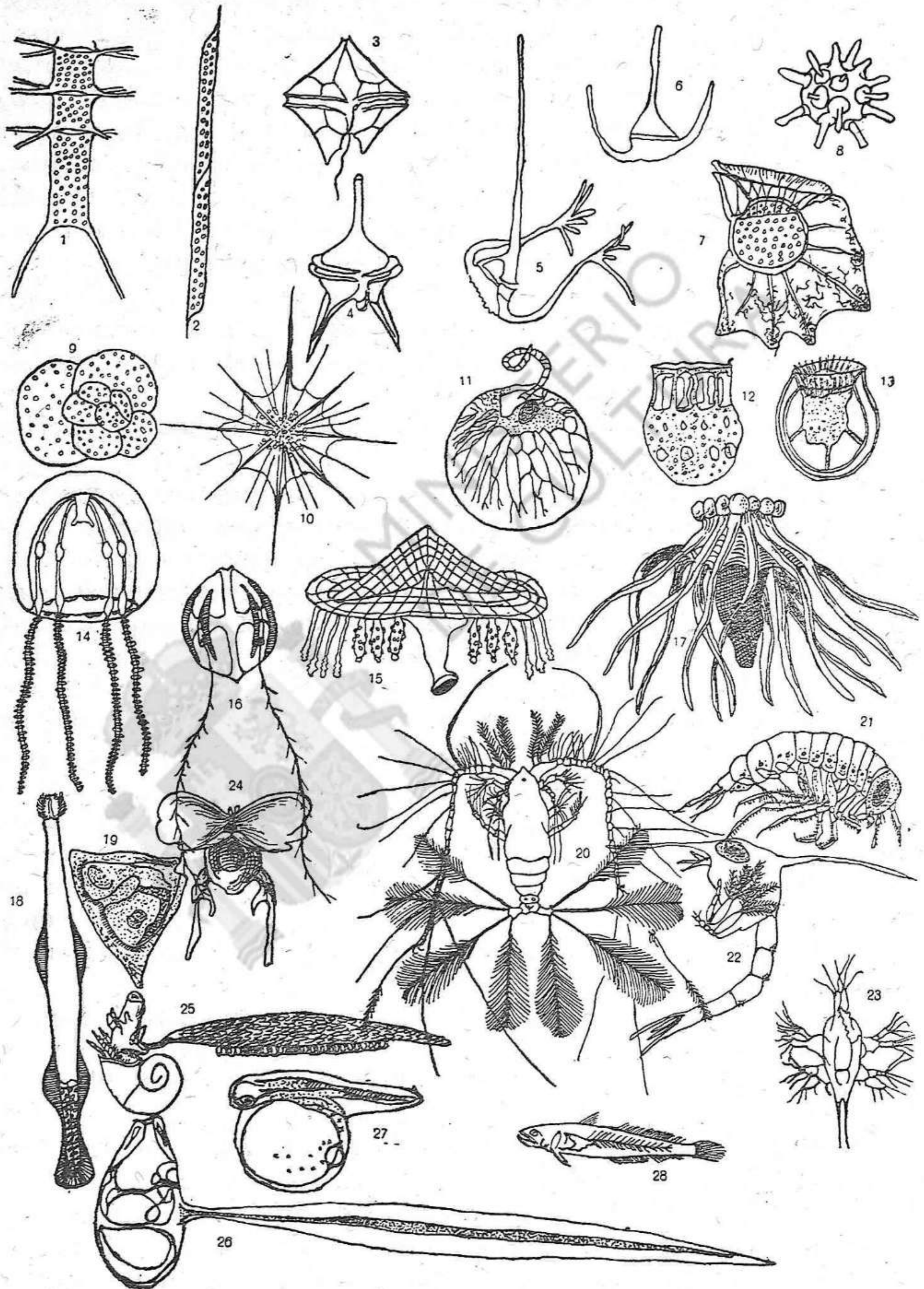
Les *Diatomees*, algues de color castany o groguenc revestides d'un estoig de sílice. La majoria d'espècies d'aquests vegetals, viuen fixes als fons o a altres plantes; les menys s'adapten a la vida pelàgica; aquestes tenen la closca molt prima i prenen quasi sempre formes estranyes i elegants, amb prolongacions anomenades banyes i altres protuberàncies. Quasi totes formen colònies.

Les *Peridínees*: totes les espècies pertanyen al plàncton i el seu estoig és a voltes bastant gruixat. Alguns autors les consideren com animals protozoos dinaflagel·lats. Tenen dos flagells, un dels quals està dins un solc que el rodeja i l'altre s'estén perpendicularment; aquests flagells són els orgues de locomoció. Formen també part d'aquest grup flagel·lats com els *cocolitofòrids*, petits éssers de forma globosa; són tan menuts que passen per entre les malles de les xarxes més tupides i per observar-los cal un centrifugat; solen existir a voltes en nombre de 5.000.000 per litre. Constitueixen el *nanoplàncton*.

Es troben també entre el plàncton, si bé en poc nombre, algunes espècies de *clorofícees* i *cianofícees*; aquestes últimes són les que motiven el nom del Mar Roig. Finalment, tenim el plàncton bacterià.

El plàncton animal és extraordinàriament variat, podem dir que quasi tots els grups de la zoologia marina tenen representans permanents o temporals en el plàncton; els indicarem ràpidament.

D'entre els *Protozoos* hem citat ja les peridínies i altres flagel·lats que els planctòlegs donen com a vegetals, i les *noctiluques*. Tenim

DIATOMÉES

- Fig. 1.—*Chaetoceras teres*. Segons Johnstone.
 » 2.—*Rhizosolenia shrusoley*. Segons Johnstone.

PERIDÍNIES

- Fig. 3.—*Peridinium sp.* Segons Paulsen.
 » 4.—*Peridinium longipes*. Segons Paulsen.
 » 5.—*Ceratium palmatum*. Segons Paulsen.
 » 6.—*Ceratium tripos*. Segons Paulsen.
 » 7.—*Ornithocercus magnificus*. Segons Paulsen.
 » 8.—*Cocolitofòrid*. Segons Paulsen.

PROTOZOOS

- Fig. 9.—*Globigerina bulloides* (foraminífer). Segons F. Galiano.
 » 10.—*Acanthometra* (radiolari). Segons Hertwig.
 » 11.—*Noctiluca miliaris* (flagel·lat). Segons Bütschli.
 » 12.—*Dictiocista templum* (tintínnid). Original.
 » 13.—*Undella claparedei* (tintínnid). Original.

CELENTERIS

- Fig. 14.—*Medusa d'Eucope globosa*. Segons Johnstone.
 » 15.—*Velella spirans* (sifonòfor). Segons Young.
 » 16.—*Pleurobrachia pilrus* (ctenòfor). Segons Johnstone.

EQUINODERMS

- Fig. 17.—*Pelagothuria* (holotúrid). Segons Ludwig.

CUCS

- Fig. 18.—*Sagita bipunctata* (quetognat). Segons Johnstone.
 » 19.—*Larva Cifonautes de Briozoo*. Segons Johnstone.

CRUSTACIS

- Fig. 20.—*Colocanus* (copèpod). Segons Gisbrecht.
 » 21.—*Parathemisto oblivia* (anfípod). Segons Johnstone.
 » 22.—*Larva Zoe de cranc*. Segons Johnstone.
 » 23.—*Larva Nauplius de copèpod*. Segons Johnstone.

MOL·LUSCS

- Fig. 24.—*Hyalea lumbata* (pteròpod). Segons Joubin.
 » 25.—*Jantina* (gasteròpod). Segons Joubin.

PROCORDATS

- Fig. 26.—*Oikopleura dioica* (apendiculària). Segons Johnstone.

VERTEBRATS

- Fig. 27.—*Larva de peix*. Segons Johnstone.
 » 28.—*Aphia minuta* (jonquillo). Segons Moreau.

(Calcs dibuixats per A. FUSTER)

també els *foraminífers* del gènere *Globigerina*, quasi els únics de vida pelàgica i els *radiolaris* de càpsules altament decoratives, però el grup més nombrós el tenim entre els *infusoris oligotrics* de la família *tintinnids* que viuen dins un estoig hialí de formes molt variades.

Entre els *Celenteris* veim meduses de moltes castes, qualques espècies d'actínies adaptades a la vida pelàgica. Els *sifonòfors* són colònies de meduses (les *Verella* de què hem parlat ho són) tots planctònics; els *ctenòfors* que viuen també en grans bandades.

Dels *Cucs* tenim els *nemerts* batipelàgics; les *Sagita*, una de les formes més característiques del zooplàncton i moltes larves d'anèlids i altres anèlids adults.

Entre els *Equinoderms* hi ha les *holotúries* pelàgiques i totes les larves.

Els *Crustacis* ens donen els mes genuins representants de la fauna planctònica amb l'innombrable ordre dels *copèpods*. Aquests diminuts entomostracis de setze segments neden amb les cames, que són unes branques bifurcades cobertes de pels, presenten aspectes diferents i la seva fecunditat és tanta que es troben a núvols immensos en totes les mars. Els *anfípods* és un grup pròxim a l'anterior, si bé de menys importància. Són també planctònics els estats larvaris de tots els crustacis.

Els *pteròpods* són molluscs planctònics sense copinya o molt fràgil; també hi ha els *heteròpods*, alguns, lluminosos.

Els *Procordats*, que és un tipus entremig dels invertebrats i els vertebrats forma en el plàncton una part importantíssima: les *salpes* fan colònies molt nombroses i els *pirosomes* notables per llur fosforescència, són exemples de procordats.

Entre els *peixos* es difícil d'establir una línia divisòria entre els que són planctònics i els que pertanyen al nècton; durant l'estat larvari quasi tots els peixos formen part d'aquesta entitat biològica; com a planctònic adult podem citar el jonquillo (*Aphia minuta*) peixet d'alguns centímetres de llarg i d'una delicadesa i fragilitat completament planctòniques.

Per acabar aquest lleuger estudi direm dues paraules sobre la distribució d'aquests éssers. Es distingeixen dues classes de plàncton: el *nerític* o litoral i l'*oceànic* o d'alta mar. En les mars tropicals el plàncton oceànic és pobre en individus i ric en espècies, en les temperades hi ha més abundància i aquesta augmenta a mida que ens acostam a la costa; tal augment es refereix més als individus que a les espècies. S'han donat varies hipòtesis per explicar les

causes de les diferències quantitatives, però és aquesta una qüestió molt desconeguda.

El fenomen de les transgressions atlàntiques de què parlarem no fa massa des d'aquesta revista, actua damunt el plàncton arrastrant tota una fauna i una flora diferent a la de les aigües fredes que queden davall; això es una mostra de la influència de la temperatura i la salinitat en la composició d'aquest grup biològic.

Aquesta també varia segons les estacions de l'any; tal diferència és poc sensible en les mars equatorials on la temperatura varia poc. És digne de notar l'absència de diatomees i l'empobriment general del plàncton de la nostra badia de Palma durant els mesos d'estiu.

Deixam d'esmentar altres problemes interessants que d'aquest estudi es dedueixen per no fer interminable la nostra narració.

III

La immensa quantitat i varietat d'éssers que pobla la mar pot ésser considerada des del punt de vista de l'alimentació i veim que en el seu conjunt es descriu en un cicle que podem referir al del metabolisme general que hem exposat. La matèria mineral entra per uns a formar part del món orgànic i es deixada per altres al seu estat inicial; aquest és el cicle de l'alimentació marina.

Hem dit també que el plàncton és la base d'aquest cicle i, efectivament, del fitoplàncton hem de partir per seguir-lo en les seves diferents fases.

Aquestes petites algues són els fabricants de matèria orgànica; elles prenen les substàncies minerals dissoltes en l'aigua ambient i amb aquest material constitueixen la complicada arquitectura del protoplasma actiu. Les diatomees i les peridínees fan la síntesi de la matèria orgànica. Totes les plantes microscòpiques, diu Joubin, formen com un prat immens que efectua en les mars el treball gegantí de la transformació de la substància inanimada, en matèria viva.

Aquesta pastura flotant esdevé l'aliment de tots els animals del microplàncton que assimilen aquesta microscòpica herba: és aquest el segon moment del cicle; la transformació de la substància vegetal en animal. Entre aquests tenim en primer lloc els copèpods i al seu costat les meduses, salpes apendiculàries, larves diverses, etc.

El plàncton animal és l'aliment d'altres éssers més grossos, els més nombrosos i variats.

La botànica marina no està solament en el plàncton; ja hem vist com en el litoral hi ha les algues microscòpiques i les zoosteres; també serveixen d'aliment a certes espècies i aquestes són més grosses que les que mengen fitoplàncton.

Una important sèrie d'éssers benthònics, no poden perseguir els estols, degut al seu caràcter sedentari; aquests es valen d'un curiós mecanisme: l'aigua que entra en ells quan respiren arrossega el plàncton que du sospès, el qual, filtrat, és duit a l'aparell digestiu; posseeixen aquest aparell filtrant, entre altres, les ascídies i els bivalves. Molts anèlids utilitzen els elegants brancatges de les seves brànquies externes per la captura de partícules flotants que resten aferrades a elles. Els equínids posseeixen uns orgues prensils anomenats *pedicels*, llargaruts i acabats en pinça i amb ells capturen els petits crustacis i els duen a la boca. Les cèl·lules urticants o *cnidoblastes* dels celenteris serveixen per igual fi.

L'aparell branquial dels peixos està sostingut per uns arcs ossosos, els quals tenen unes puntes erectes; per entre elles passa l'aigua que ha entrat per la boca. El plàncton que queda filtrat a dins és duit a l'esòfag; fins i tot peixos de gran tamany s'alimenten d'aquesta manera. Fa uns mesos poguérem estudiar el contingut estomacal d'un pelegri (*Cethorinus maximus*) capturat prop de Sa Porrassa; hi trobàrem un plàncton igual al que havíem pescat dos dies abans amb la xarxa Richard. Per un fenomen d'adaptació, les ballenes tenen en la seva boca uns grans filaments cornis que retenen el plàncton i el fan passar a la farinx amplament oberta. Però així que els peixos tenen dents ben constituïdes s'estimen més les peripècies de la caça i en molts d'ells la voracitat pren aspectes terrorífics. Record haver vist en la vitrina d'un museu un peix abissal en el qual es podia distingir el contorn d'un altre, que s'havia cruspit, quasi tan gran com ell i que li cabia degut a la dilatabilitat de l'estòmac. Aquets animals estan organitzats per aquesta vida activa, amb ulls potents, fortes aletes i dents robustes. Una adaptació especial és la dels peixos que trenquen el coral, les dents dels quals estan en forma d'estisora.

Al costat d'aquests caçadors trobam els que aprofiten la carn morta; és corrent veure per la vorera aquests netejadors que fan desaparèixer les restes de matèria orgànica vegetal i animal vomitades per la mateixa mar o duites a ella per les aigües continentals. En aquesta categoria trobam els grans crustacis del litoral i del fons, els ermitans, les puces de mar que deixen els esquelets

més nus que qualsevol preparador professional. Les aus marines netegen no sols el litoral sinó les aigües superficials d'alta mar.

Aquest encadenament d'èssers que *mengen* i éssers *menjats* no és absolut. Hi ha molts habitants de la mar que moren diguem de mort natural, de vellúria o de malaltia i en aquests casos la seva albumina es dispersa en l'aigua; es pot posar de manifest químicament l'existència de substàncies protèiques en l'aigua de la mar. Però aquestes no retornen immediatament a l'estat de gas i sals inorgàniques, ja que les condicions no són les mateixes de quan es deixa la carn a l'aire lliure; en la mar aquesta baixa en un mitjà fred, pròxim a 0° i, en contacte amb el clorur sòdic, poderós antisèptic que la conserva sense descompondre's, la putrefacció és molt lenta i abans que es realitzi té lloc una gelificació; aquesta espècie de gelatina formada, impregna el fang del fons i és aprofitada per alguns habitants de la fauna dels abismes. Entre ells les holotúries i equínids dels fons que fan passar pel seu tub digestiu un corrent no interromput de fang, del qual prenen la part aprofitable. Aquesta gelatina serveix també de nodriment als protozoos que l'incorporen a través de llur membrana.

Però en les regions abissals trobam també caçadors actius i terrorífics que utilitzen la llum de potents reflectors orgànics per enlluernar les seves víctimes; altres esperen la caiguda del manà que ve de la superfície en determinats paratges especials, com és en el fons de prop de Terranova, que per trobar-se els dos corrents, el Gulf-Stream càlid i el fred del Labrador, motiva una gran destrucció planctònica; els celenteris, Issis i Gorgònia se n'aprofiten; d'aquesta manera es formen oasis amb vegetació animal —si així podem dir-ho—, en mig de la solitud de les regions profundes.

La part no utilitzada acaba per podrir-se; ve la última fase encomenada a les bactèries; aquesta acció és molt lenta, però a la llarga la matèria orgànica és descomposta i així retorna al seu estat primitiu; aquestes talofites acaben l'obra començada pel fitoplàncton, continuada pel zooplàncton i per tots els representants de la fauna marina.

És el cicle metabòlic que té una manifestació completa dins l'ambient marí.

M. MASSUTÍ ALZAMORA

EFEMÈRIDES MALLORQUINES

SETEMBRE DE 1229

EL desembre de 1228, les Corts celebrades a Barcelona havien acordat l'empresa de Mallorca. Els preparatius estaven fets i en els ports de Salou, Tarragona i Cambrils, les naus esperaven el senyal de partida. Hi havia dispostes pel viatge vint-i-cinc naus grosses, divuit tarides, dotze galeres, i entre buces i galiots, cent. És a dir, cent cinquanta vaixells principals, a part de les barques menudes (1). L'autor alarb Almakhzumí, citat per Almacarí, diu que Jaume aplegà uns 20.000 homes i que el gran estol que partí cap a Mallorca portava 16.000 combatents. Aquestes xifres semblen força aproximades (2).

Diu Marsili: "Lo primer dia de maig fo el rey en lo port de Salou e tots los nobles ab eyl, e estech aquí entró al comensament de setembre per esperar les naus e'ls lenys que encara no eran vengudas" (3). En canvi, Desclot, comenta així: "E quant vench a Santa Maria de Agost, lo rey fo vengut ab tots sos cavallers d'Aragó e ab tots los barons de Cathalunya, e foren ajustats a Tarragona e a Salou aparellats de recullir" (4). Jaume I, del qui segurament Marsili tregué les dades, conta: "I hom prengué jurament de tots els nobles, que el primer dia de maig tots estiguessin a Salou amb tot llur aparellament, per tal d'embarcar-se vers Mallorca, i que no hi manquessin. I aquell dia nós hi fórem, i estiguérem aquí fins a començaments de setembre ordenant la travessia i esperant naus i vaixells i galeres que ens arribaven; i esperàvem tant de temps perquè l'estol hi estigués tot" (5). No obstant, Miret i Sans

(1) Jaume I.—"Crònica".

(2) A. Rovira i Virgili.—"Història Nacional de Catalunya"—Volum IV.

(3) Fr. Pere Marsili.—"Crònica".

(4) Bernat Desclot.—"Crònica".

(5) Jaume I.—"Crònica".

diu que és inexacta la dada que consigna la Crònica de Jaume I en dir que el comte-rei i els nobles ja havien acudit a Salou des dels primers dies de maig. Fou en l'estiu del 1229, després d'una estada a Barcelona, quan Jaume se n'anà cap a Tarragona per a dirigir els preparatius. Als 9 d'agost ja hi era (1). La sortida de l'expedició, que havia estat fixada al principi per a la darrera setmana de maig, hagué d'ésser ajornada (2).

El cert és, que el dimecres dia 5 de setembre l'estol va partir "i els era bell de veure-ho, a aquells que romanien en terra i a nós; que tota la mar semblava blanca de les veles: tan gran era l'estol" (3). "I abans de salpar ordenàrem de quina manera havia de marxar l'estol: primerament, que la nau d'En Nicolau Bovet, en la qual anava En G. de Montcada, servís de guia, i que portés un faró de llanterna; i que la d'En Carròs tingués la reraguarda i que portés un altre faró de llanterna. I que les galeres anessin al volt de l'estol, per tal que si cap galera venia es trobés amb les nostres galeres" (4). I així es féu el viatge.

Durant la travessia hi hagué moments de greu perill. Els còmits aconsellaren el rei de tornar a terra, puix que el vent llebeig, que s'havia girat, era contrari al desembarc en cap lloc de la illa, però, el conqueridor s'hi negà, declarant que confiava amb l'ajuda divina pel bon èxit de l'empresa. "Cruixien al vent les veles, com un eixam de banderes heròiques. A mitjan lloc reberen l'assalt formidable del llebeig, i sobre la veu del llebeig s'aixecà la humil deprecació del Rei. El temporal s'aplacà; i un cap al vespre tots els ulls meravellats veren perfilar-se com una visió, dins l'or i la vasta púrpura del ponent, l'enyorada Mallorca..." (5).

El segon dia de navegació continuà el temporal; però cap al tard, abans que el sol es pongués, el vent cessà, i aleshores els catalans veieren davant d'ells la illa de Mallorca, i distingiren la Palomera, Sóller i Aumelluig (6). El canvi de llebeig en garbí, accentuant la bonança, facilitava el projecte de desembarcament a Pollença, al nord de la illa. I cap a aquella part féu vela l'estol. Però no trigà a haver-hi presagis de tempesta, i ben aviat el vent

(1) J. Miret i Sans.—"Itinerari de Jaume I el Conqueridor".

(2) A. Rovira i Virgili.—"Història Nacional de Catalunya".—Volum IV.

(3) Jaume I.—"Crònica".

(4) Ibid Id.

(5) Llorenç Riber.—"Per l'altar i per la llar".

(6) Jaume I.—"Crònica".

provençal, furiós, posà en fort perill l'estol català. Era impossible de desembarcar a Pollença, i els vaixells recularen, en direcció sud-oest, cap al port de la Palomera, on entraren el divendres dia 7 la nau reial i les que la seguien. A la nit del 8 al 9, tot l'estol era allí aplegat. El dissabte es va fer una exploració per mar a fi d'escollir un lloc favorable per desembarcar. Fou decidit de fer un desembarc a Santa Ponça. Els sarraïns, en nombre considerable, ocupaven la costa davant l'estol (1).

El diumenge, dia 9, després d'haver acordat el desembarc a Santa Ponça, reposaren el rei i els prohoms a l'illot del Pentaleu, on vers el migdia un sarraí, que es deia Ali, de la Palomera travessà nedant fins al Conqueridor, i li donà noves de la illa, del rei i de la ciutat. A mitja nit llevaren àncores les galeres i feren via cap a Santa Ponça.

El governador sarraí de Mallorca, assabentat dels preparatius de Jaume I, s'havia preparat per a la defensa. Mil cavallers triats van ésser distribuïts pels punts estratègics de la illa, i encara n'aplegà mil més, facilitats per la capital i les poblacions insulars. Tenia també 18.000 homes d'infanteria. Tot aquest exèrcit va estar organitzat pel mes de febrer de 1229 (2).

El dilluns, dia 10, desembarcaren les primeres forces del rei En Jaume a Santa Ponça. Els primers en posar peu a terra foren En Nunyo Sanç, En Ramon de Montcada, el Mestre del Temple i altres. "Oh Dragonera, qui erices sobre l'aigua la teva esquena de drac i la llarga boca serpentina! Pinars que ompliu d'ombra i de bàlsam les planures de Santa Ponça i que acariciau el nostre orgull de mallorquins amb murmuris i confidències de glòria! Digau-nos quina alegria tenguéreu, quan véreu passar el jove Rei amb la Santa Creu vencedora" (3).

Una vegada desembarcades les primeres forces, un soldat plantà un penó al cim del puig que hi ha a la dreta de la Caleta, i això va ésser com un senyal del començament de la conquesta. Prest els sarraïns es presentaren preparats a la batalla i les forces catalanes, al cap de les quals anava En Ramon de Montcada, els envestiren i desferen. Fou aquesta la primera victòria guanyada pel rei a Mallorca. Diu el "Llibre dels feyts" que en el xoc moriren més

(1) A. Rovira i Virgili.—"Història Nacional de Catalunya"—Volum IV.

(2) Ibid Id. Id.

(3) Llorenç Riber.—"Per l'altar i per la llar".

de mil cinc cents sarraïns, dels cinc mil que eren, perquè els cristians no en volien agafar cap de presoner, xifra que ens sembla un poc exagerada.

“El gros de la flota catalana, amb nombrosos combatents a bord, salpà de la Palomera i entrà a la badia de Mallorca i al port de la Porrassa. Allí els cristians, al vespre, veieren que un nombrós exèrcit del valí es desplegava sobre la cadena de muntanyes de Portopí. Celebraren consell de guerra, i fou determinat el pla militar”. “A l’endemà, dimecres, dia 12, després d’oir missa, la host es posà en marxa, dividida en dos cossos: anaven al davant les forces de Guillem de Montcada i dels senyors de la seva família, les del comte d’Empúries i els templers; al darrera, les companyies del comte-rei, de Nunyo Sanç i dels altres barons”. “La topada del primer cos amb els sarraïns fou violentíssima. Hi hagué una sèrie d’accions i reaccions. La gent dels Montcades havia avançat molt, potser massa i tot. La seva situació s’agreujà per efecte d’una maniobra equivocada que separà de les forces del dit cos el comte d’Empúries i els templers. Guillem de Montcada volgué apoderar-se d’un puig, la possessió del qual li semblava que havia de decidir la victòria, i en aquest intent xocà amb la major part de les forces enemigues. Sembla que altres forces cristianes, particularment les de Nunyo Sanç, no foren prou diligents a socórrer els Montcades, que estaven en gravíssim perill. En mig de la barreja, Guillem de Montcada, voltat pels sarraïns, va trobar la mort, mentre que el seu oncle Ramon de Montcada queia també prop d’allí, colpit mortalment”. “Els cristians, poc després, es llançaren amb noves forces a l’assalt del puig. La mainada de Jaume I, qui no pogué contenir-se, prengué part en l’acció, l’estandard reial estès; i segons el “Llibre del feyts”, la intervenció d’aquesta mainada va decidir la victòria dels cristians. Aquell lloc fou després denominat Coll del Rei”. “Aconseguida la victòria, el bisbe de Barcelona Berenguer de Palou es presentà al comte-rei per a fer-li saber l’episodi desastrós que hi havia hagut en la jornada, o sigui la desfeta de les forces dels Montcades i la mort de Guillem i Ramon. Jaume I, en saber-ho, va plorar. Però refent-se aviat de l’emoció, donà ordre que les tropes avancesin fins a les muntanyes de Portopí, al peu de les quals s’havia descapdellat la batalla. Des del cim, veié la ciutat de Mallorca, =e sembla’ns la pus bela vila que anch haguéssem vist, jo ni aquels qui ab nós eren=. Després de menjar, a la nit, quan =veya hom les esteles

e'l cel=, Jaume I i els seus acompanyants anaren al lloc on jeien els cadàvers de Guillem i Ramon de Montcada. Davant cada un dels dos cossos inanimats, el comte-rei va estar plorant bona estona". "La batalla havia estat molt forta, i els sarraïns quedaren completament batuts. Els cristians victoriosos avançaren cap a la ciutat, i acamparen en una plana (La Real) davant la porta d'Alcahl. Aquesta porta, així anomenada per Almakhzumí, era la de Ben-alcohol o alcofol, de què parlen els historiadors i el Llibre del Repartiment de Mallorca, i s'obria en el nord de la ciutat. Després fou anomenada, successivament, Porta de l'Esvaidor, Porta Pintada, Porta de la Reconada i Porta de Santa Margarida" (1).

Hem pres de Rovira i Virgili la descripció de la batalla de Portopí, per oferir l'avantatge d'estar admirablement abreujada, i per bé que hi podríem afegir els detalls que inclouen altres historiadors i les mateixes Cròniques, no ho hem volgut fer, tenint en compte el poc espai de què disposam.

El dia 14 de setembre, l'estol cristià sortí de la Porrassa i entrà a Portopí, on capturà les embarcacions sarraïnes que hi havia. Una part de l'estol hi restà, i una altra part anà a situar-se davant la ciutat. El setge va trigar encara alguns dies a formalitzar-se. Durant el setge de la plaça entraren en joc els nombrosos i poderosos enginys de guerra que els expedicionaris duïen. A la part nord, davant la porta de Ben-alcofol, van ésser muntats tot seguit dos trabucs, un manganell i un fonèvol, i aquestes enormes màquines de fusta llançaven contra la ciutat grosses pedres. Els musulmans, per llur banda, dirigiren dos trabucs i dotze algarrades contra aquests enginys i contra el camp cristià, que estava plantat molt estret i voltat de fossat i estacada (2).

"I hom mai no havia vist una host com aquesta, que complís amb tanta docilitat ço que els predicava un frare dominicà que es deia frare Miquel, el qual era en la host i era lector en teologia; i el company d'aquest frare es deia frare Berenguer de Castellbisbal" (3). El pare Miquel s'havia fet molt popular en l'exèrcit cristià, i amb les seves prèdiques contribuí fortment a la conservació de l'esperit bèl·lic.

El setge durà més de tres mesos, o sigui de mitjan setembre

(1) A. Rovira i Virgili.—"Història Nacional de Catalunya".—Volum IV.

(2) Ibid Id. Id.

(3) Jaume I.—"Crònica".

a 31 de desembre de 1229, en què l'exèrcit entrà victoriós a la ciutat, i durant aquest temps hi hagué incidents i episodis nombrosos, que tractarem d'esbrinar en els capítols successius.

SETEMBRE DE 1235

“El casament de Jaume amb Violant va tenir lloc a Barcelona el dia 8 de setembre de l'any 1235” (1). Violant era filla del rei Andreu II d'Hongria, i exercí damunt Jaume I una forta influència.

D'aquest matrimoni van nèixer deu fills en quinze anys: Pere, Jaume, Ferran, Sanç, Violant, Constança, Sança, Maria, Elionor i Isabel (2). L'infant Jaume fou l'hereu del Conqueridor en el regne de Mallorca.

La reina Violant d'Hongria, esposa de Jaume I, morí a Osca el dia 12 d'octubre de 1251.

Però, abans d'aquest casament amb Violant d'Hongria, Jaume I n'havia contret un altre amb Elionor de Castella, filla del rei Alfons, i per poder-se casar amb Violant s'hagué de divorciar amb Elionor. “El divorci de Jaume i Elionor fou solemnement acordat en una assemblea de prelats tinguda l'abril de 1229 a Tarassona” (3). Al cap de set anys de matrimoni, Jaume es decidí a desfer aquest enllaç. Invocant la raó del parentiu, va demanar el divorci (4). El cardenal encarregat de jutjar aquest afer donà el seu consentiment al repudi, i anul·là el matrimoni per raó de parentiu, fonamentant-se en el fet que tots dos esposos eren besnéts de l'emperador Alfons (5). D'aquest matrimoni n'hagué el rei un fill “qui hac nom d'Anfós, qui fora senyor de gran cor e de gran a ésser, si visqués, mas morí abans que el rei, son pare, per que no me'n cal pus parlar” (6). “I nós tinguérem per muller la reina Dona Leonor, seguint el consell dels nostres homes...”. “I aleshores tindriem uns dotze anys complerts, i anàvem pels tretze” (7).

(1) Pròsper de Bofarull.—“Los condes de Barcelona vindicados”.—Tom II.

(2) A. Rovira i Virgili.—“Història Nacional de Catalunya”.—Volum IV.

(3) Ferràn Soldevila.—“Jaume I”.

(4) A. Rovira i Virgili.—“Història Nacional de Catalunya”.—Volum IV.

(5) Ch. de Tourtoulon.—“Jacme I le Conquérant”.—Volum I.

(6) Ramon Muntaner.—“Crònica”.

(7) Jaume I.—“Crònica”.

El casament del rei amb Elionor de Castella, tengué lloc, doncs, el 1221.

Del fet d'aquest divorci, alegant un parentiu amb l'esposa, ben llunyà per cert, no volem fer-ne comentaris, i ho deixem al bon criteri del lector.

RAMON DE MALLORCA

DIBUIX DE G. ALOMAR

E L S L L I B R E S

J. ESTELRICH.—*La qüestió de les minories nacionals*.—Biblioteca d'Estudis Econòmics, Socials i Polítics.—Volum II—Llibreria Catalònia.—Barcelona.—376 pp.

Tres toms ha publicat la novella Biblioteca d'Estudis Econòmics, Socials i Polítics, i cada un d'ells reuneix condicions de gran interès i d'actualitat.

Però tal vegada és aquesta obra de Joan Estelrich—exemple magnífic de l'assaig—la que més s'apodera de l'ànim del lector, per la vivacitat de la seva prosa i per la fe i entusiasme, ple de cordialitat i de seny, que vessa de les seves pàgines.

És, sens dubte, la qüestió de les minories nacionals una de les més interessants de la vida del nostre temps. Si la Revolució Francesa va proclamar els drets individuals, dels quals ja no gosa prescindir cap país que vulga presentar-se com a civilitzat, la Gran Guerra, per mitjà de les potències aliades, va proclamar el dret de les nacions a disposar de si mateixes i així va poder resuscitar l'esquarterada Polònia, va poder arribar Irlanda al reconeixement de la seva personalitat, va nèixer Txecoslovàquia, etc.

Però aquest principi, que ja és ineludible en el món jurídic modern, ha d'ésser duit a les darreres conseqüències; i fruit d'aquesta norma tan justa és l'estat actual de la qüestió de les minories nacionals.

Basta recordar l'interès amb què la S. de N. està estudiant aquest problema—constantment damunt la taula—per comprendre l'actualitat i l'interès del llibre de N'Estelrich. I encara cal afegir-hi l'actitud i pressió constant de les diverses entitats internacionals que es preocupen d'aquesta qüestió, l'actuació de les quals ha seguit constantment i directa N'Estelrich.

El llibre és, com diu en el pròleg, més polític i d'informació que jurídic i de doctrina; és un aplec de materials per a l'estudi d'un dels aspectes més interessants de la política internacional.

Després dels antecedents de la qüestió—coneguts ja dels lectors de LA NOSTRA TERRA per haver publicat el capítol corresponent—es dóna compte de l'activitat de les associacions internacionals en matèria de nacionalitats, i finalment s'extracten i comenten les sessions de l'Assemblea i el Consell de la S. de N.—abans de les de Madrid—en què s'ha plantejat la qüestió.

Pocs homes trobaríem a Espanya tan capacitats—en tota l'extensió i totes les conseqüències del mot—com Estelrich per parlar de les minories nacionals. La seva presència en la majoria de reunions internacionals en què se suscita i tracta la qüestió, la seva reiterada intervenció i el seu interès vivíssim fa que, juntament amb una abundosa font d'informació, siga aquest llibre una orientació clara i definida del problema.

Si altra prova no hi hagués, seria suficient llegir les conclusions del llibre, plenes de cordialitat humana i de clara visió política.

Estelrich ha fet, doncs, una obra notable, que ha de contribuir a fer créixer el prestigi del seu nom.

La presentació material del llibre està caracteritzada per una severa dignitat, com escau al tema.

L. A. SÈNECA.—*Lletres a Lucili.*—Vol. II.—Fundació Bernat Metge.—116 pp.

El tom 38 de la F. B. M. està constituït pel volum II de les "Lletres a Lucili", de Sèneca.

Conté els llibres VI, VII, VIII i IX; i la traducció és obra del Dr. Carles Cardó, ja especialitzat en la versió de l'opus de Sèneca, puix és aquest tom el sisè que dóna a la F. B. M. el canonge barceloní.

La revisió d'aquest volum ha estat a càrrec del Professor de la Universitat de Barcelona, Dr. Joaquim Balcells.

De la tasca del Dr. Cardó i del seu coneixement de Sèneca no cal dir-ne cosa alguna, després de la persistència recixida en ésser ell qui incorporà el gran filòsof a la nostra llengua.

POLIBI.—*Història.*—Vol. I.—Fundació Bernat Metge.—96 pp.

Un nou col·laborador de la F. B. M. és el que ha fet la traducció al català de la "Història", de Polibi: ens referim al monjo de Montserrat dom Antoni Ramon i Arrufat, que és un dels traductors formats a l'ombra de la F. B. M.

La personalitat de Polibi i la seva obra, de la qual destaca la "Història Universal", és de gran importància; aquella, per la diversitat de les seves qualitats (de les que la d'escriptor no és la millor) i aquesta, perquè, en allò que es refereix a la Història, va fer una història de tots els aconteixements de mig segle, amb tanta escrupulositat que fins i tot va voler visitar els llocs on passà el que descriu.

Polibi escrigué la seva Història, mogut pel desig d'il·lustrar els lectors, com diu ell mateix "per redreçar els esperits i impedir la recaiguda en els mateixos mancaments".

A més de tenir-lo com historiador, Polibi té valor considerable com a polític i la prova és que Montaigne, Bossuet, Montesquieu i Maquiavel l'admiren o el segueixen. Des del punt de vista militar també les teories de Polibi han estat seguides en l'antiguitat i en els temps moderns.

L'autor de la "Història" "que cal anomenar el darrer dels grecs" escrigué aquella, durant la seva estada voluntària a Roma, acabat ja l'exili a què havia estat condemnat; constava de 40 llibres i enclou el període de l'any 246 fins al 146 abans de J. C.; i més concretament des del començament de la segona guerra púnica fins al final de la tercera guerra de Macedònia.

Aquest tom de la F. B. M. conté el Llibre I, precedit d'una notable Introducció del traductor, on és estudiat Polibi, la seva obra i les edicions fetes. La revisió del tom l'ha feta Carles Riba, Professor de grec a la F. B. M.

ALFONS MASERAS.—*L'Evasió.*—Biblioteca Llibertat.—Llibreria Catalònia.—186 pp.

La Biblioteca Llibertat continua la seva tasca amb el bon peu que va iniciar la seva activitat.

Després de Nicolau d'Olwer i de Domènec de Bellmunt, és Alfons Maseras el que uneix el seu nom a la llista d'autors de la dita empresa.

"L'Evasió" és una nova prova que el nom d'Alfons Maseras no ha arribat a assolir el prestigi que el rodeja, sinó és a còpia de demostrar les seves condicions de novel·lista i d'escriptor.

En el primer aspecte "L'Evasió" és un detengut estudi psicològic que el lector segueix amb interès, desitjós de veure com resol Rafel Casadevall—el protagonista—el seu problema espiritual.

Al voltant d'aquest personatge central se'n mouen d'altres que, per estar diluïda la seva figura, contribueixen a fixar l'atenció sobre aquell.

La vida aturmentada de Casadevall arriba a un estat d'exacerbació espiritual en trobar-se dominat per la malaltia i aleshores és quan queda clar el seu procés espiritual, que té la seva traducció en la carta adreçada a la seva promesa, per la que trenca tota relació i anuncia els seus desposoris amb la mort. "Ella és l'única amada meva. I el seu sí que és un amor etern i sense engany."

Quant a l'estil no cal presentar Alfons Maseras. A base de paràgrafs curts ha fet una narració que té una vivacitat i un to sempre ple d'interès. Sembla que una frase tiri de l'altra fins al final.

La presentació del tom, molt discreta; sobresortint la coberta amb una decoració vistosa pròpia del nostre temps.

TRADUCCIONS.—Al marge de les produccions de caràcter original en la nostra llengua, es van llançant al mercat, de manera ininterrompuda, traduccions de les principals obres de la literatura universal.

Aquesta tasca és la principal de la "Biblioteca Literària" de l'"Editorial Catalana", de la que té cura la Llibreria Catalònia (que tant ha fet i està fent per la difusió de la producció literària nostrada).

El darrer tom és la traducció de "La petite chose", que amb el títol "Poqueta cosa" ha fet Mn. Llorenç Riber.

"La petite chose" és una de les obres de joventut d'Alfons Daudet, que tantes belles produccions ens ha deixat i que ha estat molt freqüentment un dels escriptors que més ha seduït els nostres homes de lletres.

Mn. Riber ens serveix una traducció en la qual, al costat de la fidelitat deguda a l'obra original, hi ha sempre, valoritzant-la, la vestimenta literària del traductor. Coneguda la personalitat de Mn. Riber no es trobarà estrany que es diga que tota la traducció és plena d'aquella florida i pomposa prosa, d'imatges brillants i amarada de la serenitat i lluminositat pròpia dels escriptors mallorquins, que ha caracteritzat les produccions del gloriós poeta de Campanet.

Just Cabot, que mesos enrera ens ofería la seva traducció d'una de les obres de Casanova, ara ens serveix la d'una de les obres més importants d'aquest illustre novel·lista anglès que, juntament amb Chesterton i Shaw, comparteix la glòria actual de les lletres britàniques: hem afudit H. G. Wells.

"L'home invisible" que és l'obra traduïda per Just Cabot, és d'aquelles produccions literàries que tant pel seu argument, tan novel·lesc que esdevé irreal, com

per la vivacitat que ha sabut imprimir-hi l'autor es llegeixen sense quasi aturar-se. És una obra ben característica de Wells, i Cabot n'ha sabut assimilar-se la part fonda i pròpia per donar-nos una traducció que no sols és fidel, sinó que traspua una adhesió i un esperit germanívol vers l'autor.

Forma aquesta traducció el tom VIII de la "Biblioteca Univers" que edita la Llibreria Catalònia i que, a preus molt econòmics, nodreix el mercat català de les traduccions més importants de la literatura universal.

LES XILOGRAFIES DE CA'N GUASP.—Encara que no sia una obra literària, cal que quedi registrada dins aquesta secció l'aparició del primer tom de la col·lecció de xilografies que ha llançat al carrer el més antic dels nostres obradors d'imprimir: la Casa Guasp, que es també la més antiga de les impremtes d'Europa, i segurament del món, si es té en compte que encara són els hereus i descendents del fundador els que avui porten el negoci.

Als tres segles i mig de la seva fundació, la impremta de Ca'n Guasp no sols continua essent una cosa viva i dinàmica, sinó que ens ofereix, molt ben presentades, la seva col·lecció de xilografies, que adquireixen una major valor si es té en compte que no són peces de museu, sinó que són part d'uns tallers que encara estan en plena activitat.

Una riquesa tal com la que té la Casa Guasp és per tots els amants de les arts i singularment de les arts gràfiques, una vertadera joia espiritual, que augmenta en pensar que a l'amor amb què han estat conservades les xilografies en els estants de l'antiga impremta s'afegeix ara la mostra d'amor a Mallorca que donen en publicar-les de la manera realment esplèndida com ho estan fent.

En el primer tom abunden les imatges de Sants, però hi ha també bells motius decoratius i heràldics i fins i tot una notable carta cosmogràfica. Dels motius decoratius n'hi ha alguns que els trobaríem en obres editades per Ca'n Guasp fa algunes centúries.

Aquest primer tom de les xilografies porta un proemi de l'advocat de l'Estat don Gregori Guasp, pertanyent a la família propietària de la impremta, en el qual tot fent la història familiar d'ella es demostra que a través de tres centúries i mitja els descendents del fundador han seguit cultivant la mateixa indústria i conservant degudament la riquesa que, any darrera any, es va anar acumulant a la casa en aquells temps en que ésser impressors era, molt més que avui, un art i no una indústria.

Els amics de les arts gràfiques i els que estimen les riqueses que ha anat produint Mallorca han d'agrair profundament als actuals propietaris de la impremta haver donat llum aquesta col·lecció de xilografies, que en ésser coneguda dels intel·ligents cridarà la seva atenció vers els venerables tallers d'impressor rics de dies i d'història, que tan bellament han sabut conservar i valoritzar la obra de les passades generacions.—R. R. T.

RECULLS DE FORA

Acabem de llegir que la "Llibreria Catalònia" ha signat un contracte amb la Companyia de Ferrocarrils M. S. A. (xarxa catalana) per a col·locar anuaris-biblioteques en les andanes de totes les estacions catalanes.

Vetací una contribució positiva per fer front a la crisi (?) del llibre català. Us heu fixat mai en que a cap de les estacions i estacionetes dels nostres tres camins de ferro no es pot comprar ni el periòdic del dia, quant més revistes i llibres! Potser es podria intentar la instal·lació de quioscos-llibreria a dues o tres estacions, les de major moviment. ¿Algun llibreter no s'arriscaria a fer-ne la prova?

És veritat que els mallorquins—pagesos i no pagesos—quan viatgem en tren, no llegim ni cantem, sinó que mengem; cridem i reneguem. Les coques, els cacauets i les galetes són més fàcils de pair que un article polític, un treball científic o una novel·la d'assumpte més o menys costumista, realista o idealista. Una cridòria inversemblantment eixordadora i irrespectuosa resulta més fàcil d'aconseguir que no ho és de sostenir discretament una conversa racional.

Amb llibres i sense llibres, nosaltres demanariem als viatgers una mica menys de crits i fletomies i una mica més de correcció i respecte als companys de viatge, sovint forasters.

Del 23 al 29 d'aquest mes tindrà lloc a Barcelona, el "IV Congreso Internacional de Arqueología", el qual comprendrà les dotze següents seccions reglamentàries: Arqueologia Prehistòrica i Protohistòrica; Arqueologia Oriental; Arqueologia Prehellenica; Arqueologia Itàlica i Etrusca; Arqueologia Espanyola; Història de l'Art Clàssic; Antiguitats Gregues i Romanes; Epigrafia, Papirologia, Numismàtica; Mitologia i Història de les Religions; Topografia Antiga; Arqueologia Cristiana; Organització de les Investigacions Arqueològiques.

Dues circumstàncies fan particularment interessant i oportú aquest Congrés:

Es la primera, que des de l'any 1912 no s'ha celebrat cap congrés internacional d'Arqueologia. I la segona és la de trobar-se actualment reunida o representada a la secció d'Arqueologia Espanyola, d'"El Arte en España" a l'Exposició, bona part, sinó totes, de les troballes arqueològiques peninsulars i insulars, i sobre tot les aconseguides durant el primer terç de segle.

Figura com a President efectiu del comitè organitzador el Duc de Berwick i d'Alba; el prof. Bosch i Gimpera n'és el Secretari.

El règim manicomial a Espanya, tant en el seu aspecte tècnic—mèdic i jurídic—com administratiu i burocràtic, pot dir-se que no du camí d'ésser incorporat als corrents europeus de la higiene i de la terapèutica mental. Ni s'entreu encara la possibilitat pròxima d'una total reforma de la legislació psiquiàtrica vigent a aquest país. (Una R. O. del 28 de juliol de 1925 nomenava una comissió que havia de proposar dins "el terme màxim de tres mesos" una reforma de la legislació manicomial. Han transcorregut més de quatre anys i encara és esperat, sense esperança, aquest projecte de reforma.)

Hom recorda—per bé que siga profà en aquesta matèria,—que exigeix una fonda especialització i una absoluta i precisa responsabilitat als encarregats del sosteniment i guariment de la família manicomial—la campanya que iniciaren i sostingueren des d'"El Sol" diferents psiquiatres, entre ells el prof. Lafora, contra la ineficàcia de l'actual legislació.

Avui ens plau d'assenyalar, des d'aquesta secció, la contribució del director del nostre manicomi provincial, J. Escalas, a aquesta campanya pro nova legislació psiquiàtrica. A la pàgina que "El Sol" dedica setmanalment a "Medicina" hem llegit diversos articles crítics i verament orientadors vers una millor organització del règim extern i intern dels manicomis, signats pel nostre col·laborador i amic.

Elegant, la forma i generós, el contingut, del breu estudi de G. Alomar sobre l'obra d'aquest ermità laic que és, o podria ésser, Sebastià Junyer, el català, pintor de Mallorca, i que insereix "La Nova Revista" en el número de maig.

Heus ací, dues significacions que no sabem veure, però, aparellades: Gabriel Alomar i "La Nova Revista".

El doctor Jaume Aiguader i Miró, metge i socialista, amb el seu entusiasme i amb la seva voluntat, a tota prova, és un veritable vencedor de dificultats; de las múltiples dificultats que comporta el normalitzar una publicació mensual absolutament científica i escrita en la nostra llengua.

"Monografies Mèdiques" que dirigeix des de la seva aparició—suara ha fet tres anys—honoren la literatura mèdica catalana.

Metges i biòlegs sostenen actualment amb la seva col·laboració i la seva subscripció aquest doble esforç—científic i patriòtic—que representen i constitueixen "Monografies Mèdiques".

No som metges ni subscriptors de "Monografies Mèdiques". Posseïm i havem llegit, però, tots els fascicles, el contingut dels quals més s'adiu i s'acosta a la nostra professió. I hem recomanat, amb èxit, a molts d'estudiants de Medicina la consulta i l'adquisició d'aquesta collecció reeixida i benemèrita.

Creim saber, amb aproximació, el nombre de subscriptors mallorquins a "Monografies Mèdiques". També creim que aquest nombre podria ésser fàcilment decuplicat.

Els nous subscriptors hi tendrien un guany d'ordre científic i l'empresa editora veuria consolidada definitivament la seva situació econòmica.

És mort Pere Vidal, l'erudit rossellonès i bibliotecari municipal de Perpinyà. Bona part de la producció històrica d'aquest català «de família i de cor» com ell mateix es declarava, és escrita en francès.

Dintre les seves nombroses publicacions sobresurten la "Guia històrica i pintoresca dels Pireneus Orientals" i la "Història de la vila de Perpinyà."

Amb motiu del setè centenari de la conquesta de la nostra Illa, gairebé tota la Premsa Catalana ha recordat la data amb la publicació d'estudis històrics, articles i poesies allusius a aquella gesta.

Gonçal de Reparaz (fill) en un seu article recent tot parlant de "Les missions californianes", i entre altres coses menys discutibles, diu: "Els col·laboradors principals del Pare president, Fra Juníper Serra—mallorquí, segons sembla, però d'això no tinc documents provatoris—"...

A rel d'aquest article, el senyor Bisbe de Barcelona va adreçar-se al senyor de Reparaz (fill) en lletra que fou publicada per aquest i en la qual manifestava que Fra Juníper Serra fou fill de Petra.—F. de S. A.

Transcrivim del "Quadern d'Apunts" de "La Nau":

«A Palma de Mallorca es publica una petita revista que porta el nom de "Studia".

Per casualitat hem vist un número d'aquesta nova revista i hi hem trobat un article signat per «Pedro Eusebio», en el qual el seu autor s'encaira amb Miret i Sans, Rovira i Virgili i Ferran Soldevila i els discuteix certs punts relatius a la història de Jaume I el Conqueridor.

Evidentment, en història hi ha molts de punts discutibles.

La única cosa que retreu de la "Història de Catalunya", d'En Rovira i Virgili, és que en el lloc on diu que l'expedició de Jaume I sortí cap a Mallorca el dia 5 de setembre, és citat Miret i Sans, el qual dona la data del dia 6.

Per a explicar-se això, l'articulista suposa que En Rovira i Virgili s'equivoca en copiar la data de Miret, amb la coincidència sorprenent d'haver-ho encertat en equivocar-se.

Quina complicació, i quina coincidència!

La data del 5 no hi és per equivocació, sinó per l'estudi d'aquest punt. Ben clar es veu en donar les dates successives, totes les quals s'avenen amb la de sortida el dia 5.

Això ho ha vist perfectament «Pedro Eusebio». Però fa el desentès.

La veritable explicació de la discordància que ell troba, és que es tracta d'una nota col·locada fora de lloc.»

La nota que precedeix és més extensa tal com ha aparegut a "La Nau", però n'hem suprimit tots aquells paràgrafs que podrien contenir allusions personals i hem deixat exclusivament els que fan referència a la investigació històrica.

N O T I C I A R I

FRANCIS DE MIOMANDRE

Ha passat una temporada a la "Fortalesa" de Pollença i amb companyia del pintor Robert Ramange el literat francès Miomandre i Mlle. Kosika Vrandje.

Abans de retornar-se'n, un estol d'admiradors de l'estilista francès s'aplegà a l'Hotel Victòria per retre-li homenatge. Després del sopar el Director de "El Dia" li oferí aquell obsequi i Jacint Grau llegí una semblança del hispanòfil francès. Va dir que la seva producció original representava el concepte afinat del renaixentisme italià provençal, del conte pel conte, de la novella per la novella, la gràcia i l'acudit com a valors essencials en ells mateixos, independents, sense altra ètica ni finalitat que un art substantiu.

HOMENATGE A TITO CITTADINI

Aquest pintor, mallorquí per adopció, fou objecte d'un altre homenatge a l'"Hotel Formentor" de part dels seus amics i admiradors, amb motiu de l'èxit obtingut en l'Exposició a l'Argentina. Una selecte i nodrida representació dels qui senten amor a l'art s'assegueren entorn de l'artista argentí. Felip Bellini dedicà a Cittadini unes paraules cordials a l'encorajtà en la seva tasca, tan gloriosa per Mallorca. Cittadini, emocionat, agrai aquella mostra d'afecte per ell i la seva obra.

HOMENATGE A BERNAREGGI

L'Ajuntament de Santanyí acordà i així ho féu, posar el nom d'aquest altre pintor argentí a una de les places, per agrair d'alguna manera el noble afany de traslladar a les teles l'encant de les cales, que es troben en aquell terme municipal.

LA NOSTRA TERRA estigué representada pel nostre Director en aquest acte, com a just tribut a l'eminent artista que és nostre des de fa tants anys.

HOMENATGE A MN. COSME BAUZÀ

També aquest diligent folklorista i historiador de Felanitx ha vist coronats els seus esforços amb un acte cordial i de justícia.

L'homenatge que se li féu consistí en una senzilla cerimònia. Mossèn Togores, rector d'Esporles i com ell felanitxer, amb paraules cordials ofrenà a Mossèn Bauzà, davant alguns amics íntims allà presents, amb l'adhesió de molts ausents, un pergami, obra mestrívola de caligrafia, inspirada en

els bons models de gust Lluís XV i en mobles mallorquins d'aquesta època, tan típics. La inscripció fou feta en nostra llengua i és una lloança de l'obra del sacerdot, signada per les persones més preeminents en lletres, ciències i arts. L'homenatjat ho acceptà emocionat, dient que no féu mai més que complir amb un deure de ciutadania.

TURISME

Ens ha visitat els vaixells francesos: "Cap Padaran", "Djemila", "Galea" de la "Compagnie de Navigation Mixte", de Marsella. Aquest és el primer viatge i en ell viatgen les principals personalitats de l'element marítim de la veïna república. El "Cap Saint Jacques" de la "Compagnie Chargeurs Réunis", de París. En ell vengueren bon nombre de membres de la Lliga Marítima i Colonial francesa, sota la direcció del President de l'esmentada Lliga Mr. Rouent-Saint. Entre aquells es contaven el general Alvin, Monsieur Dufour de la Thuillerie Admirant, Srta. Jacobson, advocat del Tribunal de París, Mr. Peugeot, Mr. Warrain, Conseller del Tribunal de Casació de París, Mr. Eiffel, conegut industrial, Mr. Delage, redactor de "Le Temps" i altres. Al vespre, al vaixell, el batlle de ciutat sopà amb els excursionistes, qui es mostraren encantats i amb ganes de retornar.

Els anglesos: "Frefrada", "Arcadian", "Arayuaya".

Els nordamericans: "Black Eagle", "Yesebel".

El noruec "Stella Polaris", l'alemany "Bora IV", i el "Maricel", de la matrícula de Barcelona.

HOSTES

Han estiuejat al port de Pollença, entre altres, el Sr. Gunter Warchvan i el príncep alemany Carol Wilhelm Böhue.

ENQUESTA

"El Dia" segueix l'enquesta començada el mes passat. Hi han dit la seva fins avui també D. Gabriel Carbonell com a membre de la Junta d'Obres del Port i N'Elvir Sans.

NOVES COVES-ONIX

A Calvià i al lloc anomenat "Benatiga Nou" se trobaren no fa molt unes coves dins la muntanya "Àliga" d'on han pres nom. Es diu que tenen cinc sales, amb gran riquesa d'estalactites. El propietari pensa arreglar-les en vistes al turisme.

Prop les dessus dites coves hi ha trobat, encara, un jaciment de pedra ònix, forta i compacta. Li han posat el nom de "Marmol Imperial".

L'"ORFEÓ MALLORQUÍ"

Donà un concert al "Teatre Principal" de Felanitx, on cantà el més selecte del repertori. Moltes composicions hagueren de repetir-se. Pujaren, després, al puig de Sant Salvador, objecte principal de l'excursió.

DOS PROJECTES

Llegim, i a títol informatiu ho transcrivim, que l'“Oficina de Turisme d'El Arenal” treballa perquè sia prest una realitat veure convertit l'illot de la Dragonera un un far monumental, “ofrena eterna a la Mediterrània”. Es faria per això una ampla escalonada i una superba miranda, d'on es dominaria la grandesa del nostre mar; alhora que un nou atractiu pel turisme, seria una entrada imponent a la nostra badia.

L'altre projecte és construir un passeig marítim “Jaume el Conqueridor” asfaltat, de cinc quilòmetres, que seguiria la corba de la grandiosa ribera d'El Arenal.

HIGIENE

Caldria que l'empresa de les obres del ferrocarril del nostre port fes tapar aviat el basal d'aigües prou tèrboles que es veu, amb certa angúnia, al bell mig de l'espai pres a la mar.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

Redacció i Administració:

Carrer de *Palacio*, 91. — Ciutat de Mallorca*Preus de subscripció:* Any, 12 ptes. — Trimestre, 3 ptes. — Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D' EN FRANCESC SOLER. — SANT FRANCESC, 2 I 4. — PALMA DE MALLORCA